

Quranic Documents Statements of the Martyr Leadership on the Dignity of the Family and the Social Role of Women

Masoumeh Ameri

Level 2 graduate of Al-Zahra University Seminary in Qom, PhD graduate of Islamic Theology from Shahid Motahari University in Tehran, Assistant Professor of Theology Department, Farhangian University, Tehran, Iran
ma.ameri@yahoo.com

Mohammad Jafarian Jezi

PhD student, Higher Education Management, North Tehran Azad University, Lecturer, Farhangian University, Tehran, Iran
Jafarian.jazi@cfu.ac.ir

Abstract

The issue of women's status and dignity represents a fundamental anthropological and social theme within Islamic thought. The Holy Quran, based on a monotheistic anthropology, elucidates the position of women by centering on human dignity, moral responsibility, and the complementary roles of men and women within the family and society. In the contemporary discourse of the Islamic Republic, the pronouncements of Ayatollah Khamenei provide a coherent framework for articulating the relationship between women's dignity, the family, and social participation. Employing a descriptive-analytical method with a comparative approach, this research examines the perspectives of both the Holy Quran and Ayatollah Khamenei regarding the status of women. The findings reveal that both sources emphasize women's intrinsic dignity and the centrality of piety (taqwa) as the ultimate criterion for human valuation. Based on this comparative analysis, a three-level model of women's dignity—comprising 'intrinsic,' 'moral,' and 'social' dignity—is proposed as an efficient analytical framework for studying women's status in religious texts and contemporary discourses.

Keywords: Quranic interpretation, Ayatollah Khamenei's perspective, women, family, social role.

وثائق قرآنية: بيانات القيادة الشهيدة حول كرامة الأسرة و دور المرأة الاجتماعي

معصومة عامري

خريج المستوى الثاني من الحوزة العلمية بجامعة الزهراء في قم، حاصل على درجة الدكتوراه في اللاهوت الإسلامي من جامعة الشهيد مطهري في طهران، أستاذ مساعد في قسم اللاهوت بجامعة فرهنجيان في طهران، إيران

ma.ameri@yahoo.com

محمد جعفریان جیزی

طالب دكتوراه، إدارة التعليم العالي، جامعة شمال طهران آزاد، محاضر، جامعة فرهنجيان، طهران، إيران
Jafarian.jazi@cfu.ac.ir

الملخص

تُعَدُّ مسألة منزلة المرأة وكرامتها من المباحث الجوهرية والهامة في الفكر الإسلامي من منظور أنثروبولوجي واجتماعي. يبيّن القرآن الكريم -استناداً إلى الأنثروبولوجيا التوحيدية - مكانة المرأة، مرتكزاً على محورية الكرامة الإنسانية، والمسؤولية الأخلاقية، والدور التكاملي للرجل والمرأة في مؤسسة الأسرة والمجتمع. وفي الخطاب المعاصر للجمهورية الإسلامية، قدّم الإمام الخامنئي إطاراً منسجماً لتوضيح العلاقة بين كرامة المرأة والأسرة، والمشاركة الاجتماعية. تهدف هذه الدراسة -عبر المنهج الوصفي التحليلي والمقاربة التطبيقية- إلى مقارنة رؤية القرآن الكريم بآراء الإمام الخامنئي حول منزلة المرأة. وتُشير النتائج إلى أن كلا المصدرين يؤكدان على الكرامة الذاتية للمرأة ومحورية التقوى كمعيار أساس للتقييم الإنساني. وبناءً على التحليل المقارن، تم استخراج نموذج ثلاثي المستويات لكرامة المرأة يتضمن: «الكرامة الذاتية»، و«الكرامة الأخلاقية»، و«الكرامة الاجتماعية»؛ وهو نموذج يمكن اعتماده كإطار تحليلي فاعل وناجع لدراسة مكانة المرأة في النصوص الدينية والخطابات المعاصرة. الكلمات المفتاحية: التبيين القرآني، رؤية الإمام الخامنئي، المرأة، الأسرة، الدور الاجتماعي.

مستندات قرآنی بیانات رهبری شهید در موضوع کرامت خانواده و نقش اجتماعی زن

معصومه عامری

دانش آموخته‌ی سطح ۲، حوزه علمیه جامعه الزهرا علیها السلام قم، دانش آموخته‌ی دکتری، کلام اسلامی دانشگاه شهید مطهری تهران، استادیار گروه الهیات، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
ma.ameri@yahoo.com

محمد جعفریان جزی

دانش آموخته‌ی دکتری، مدیریت آموزش عالی دانشگاه آزاد تهران شمال، مدرس دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

Jafarian.jazi@cfu.ac.ir

چکیده

مسئله‌ی منزلت و کرامت زن از مباحث بنیادین و مهم انسان‌شناختی و اجتماعی در اندیشه‌ی اسلامی به شمار می‌رود. قرآن کریم برپایه‌ی انسان‌شناسی توحیدی، جایگاه زن را بر محوریت کرامت انسانی، مسئولیت اخلاقی و نقش تکمیلی زن و مرد در نهاد خانواده و جامعه تبیین می‌کند. در گفتمان معاصر جمهوری اسلامی نیز بیانات آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام چارچوبی منسجم برای توضیح نسبت میان کرامت زن، خانواده و مشارکت اجتماعی ارائه می‌دهد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و رویکرد تطبیقی، به مقایسه‌ی دیدگاه قرآن کریم و بیانات آیت‌الله خامنه‌ای درباره‌ی منزلت زن می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که هر دو منبع بر کرامت ذاتی زن و محوریت معیار تقوا در ارزش‌گذاری انسانی تأکید دارند؛ براساس تحلیل تطبیقی، مدلی سه‌سطحی از کرامت زن شامل «کرامت ذاتی»، «کرامت اخلاقی» و «کرامت اجتماعی» استخراج شد که می‌تواند به عنوان چارچوبی تحلیلی و کارآمد برای مطالعه‌ی جایگاه زن در متون دینی و گفتمان‌های معاصره کار رود.

واژگان کلیدی: تبیین قرآنی، دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام، زن، خانواده، نقش اجتماعی

مقدمه

مسئله‌ی زن از بنیادی‌ترین موضوعات انسان‌شناختی، اخلاقی و اجتماعی است که در چند دهه‌ی اخیر محور مباحث گسترده‌ای در جهان اسلام و غرب بوده است. در سطح نظری، اختلاف نظر درباره‌ی ماهیت کرامت زن، نقش او در خانواده، میزان مشارکت اجتماعی، رابطه‌ی جنسیت با فضیلت و مسئولیت، سبب پیدایش الگوهای متعارض در تبیین هویت زن شده است. قرآن کریم، به عنوان اصلی‌ترین منبع معرفتی مسلمانان، چارچوبی منسجم از منزلت زن مبتنی بر کرامت ذاتی، زوجیت تکمیلی، و مسئولیت اخلاقی ارائه می‌کند. از سوی دیگر، درگفتمان رسمی جمهوری اسلامی ایران، بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (علیه السلام) یکی از منابع تأثیرگذار در بازخوانی الگوی اسلامی زن و پاسخ‌گویی به چالش‌های معاصر بوده است.

با وجود پژوهش‌های متعدد در زمینه‌ی زن از منظر قرآن کریم یا زن در دیدگاه رهبر شهید، مطالعات تطبیقی که این دو نظام معنایی را در چارچوبی روشمند مقایسه کند، بسیار محدود است. این پژوهش تلاش دارد با رویکردی مفهومی، نقاط همگرایی و تفاوت این دو منبع را آشکار سازد و از دل آن مدلی تحلیلی برای پژوهش‌های زن در مطالعات اسلامی ارائه کند.

اگرچه هم قرآن کریم و هم بیانات رهبر شهید بر اصل کرامت زن تأکید دارند، اما پرسش این است که این کرامت در هریک از این دو منبع بر چه مبانی انسان

شناختی استوار شده و چه پیامدهایی برای نقش خانواده و مشارکت اجتماعی دارد؟ این اختلافات ظریف در سطح بیان مفهومی یا تحلیل اجتماعی، گاه به تفاوت در برداشت‌های سیاست‌گذارانه و فرهنگی انجامیده است. مسئله‌ی اصلی این پژوهش آن است که معلوم شود:

چارچوب معنایی قرآن درباره‌ی کرامت زن چه مؤلفه‌هایی دارد؟

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (ره) تا چه حد با این چارچوب هم‌پوشانی دارد؟

تفاوت‌های احتمالی ناشی از چیست؟ متن دینی، تفسیر، نیازهای اجتماعی،

یا گفتمان‌سازی سیاسی؟

ضرورت این مسئله آنجاست که پژوهش‌های گذشته عمدتاً به تحلیل

توصیفی پرداخته و کمتر به مدل‌سازی مفهومی توجه کرده‌اند.

۱. پیشینه‌ی پژوهش

الف. مطالعات قرآنی درباره‌ی کرامت و خانواده

تحقیقات قرآنی بر کرامت ذاتی انسان و نقش خانواده در حفظ و رشد آن تمرکز داشته‌اند. آیات مربوط به موَدّت، رحمت و مسئولیت‌های خانوادگی مبنای پژوهش‌های متعدد بوده، اما کمتر به استفاده از این مفاهیم در گفتمان‌های معاصر پرداخته شده است.

ب. تحقیقات اسلامی در حوزه‌ی کرامت خانواده

پژوهش‌های دانشگاهی و حوزوی کرامت خانواده، تربیت اخلاقی و نقش

خانواده در تقویت هویت اجتماعی را بررسی کرده‌اند. با این حال ارتباط این مباحث با بیان‌ها و گفتمان‌های شخصیت‌های تأثیرگذار کمتر مورد بررسی روشمند قرار گرفته است.

ج. مطالعات مربوط به تحلیل محتوای بیانات دینی

در پژوهش‌های انجام‌شده، تحلیل گفتار رهبران فکری بیشتر بر مفاهیم اخلاقی یا تربیتی متمرکز بوده و موضوع «کرامت خانواده و نقش اجتماعی آن» به شکل تخصصی در بیانات شخصیت‌های شهید بررسی نشده است.

د. خلأ در بررسی مستندات قرآنی بیانات رهبری شهید

تاکنون پژوهشی منسجم که مضامین بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (ع) را در حوزه‌ی کرامت خانواده بیان و مبنای قرآنی این مضامین را نشان دهد، انجام نشده است. این خلأ نقطه‌ی آغاز ارزشمند برای تحقیق حاضر است.

۲. تبیین قرآنی کرامت و منزلت زن

۲-۱. کرامت ذاتی: انسانیت مشترک

آیه‌ی ۷۰ اسراء با تعبیر «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» کرامت را به نوع انسان نسبت می‌دهد. قرآن هیچ تفاوت جنسیتی در اصل کرامت قائل نشده و مخاطب آن «بنی آدم» است. مفسران این کرامت را موهبتی الهی و متعلق به همه‌ی انسان‌ها دانسته‌اند (علامه طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۱۳، ص ۵۵).

۲-۲. کرامت اخلاقی: تقوا و عمل صالح

آیه ی ۱۳ حجرات معیار برتری را تنها «تقوا» معرفی می کند. از سوی دیگر، آیه ی ۹۷ نحل و ۱۹۵ آل عمران به صراحت پاداش عمل صالح را برای زن و مرد یکسان می شمارند. این آیات نشان می دهد کرامت اخلاقی تابع تلاش فردی و مسئولیت پذیری است.

۲-۳. کرامت کارکردی: نقش اجتماعی و خانواده

آیه ی ۲۱ روم با تأکید بر سکونت، مودت و رحمت، خانواده را کانون تحقق کرامت می داند. آیه ی ۳۵ احزاب نیز نقش اجتماعی زن را در کنار مرد تأیید می کند و فهرست بلندی از مسئولیت های اجتماعی را برای دو جنس به طور متقارن آورده است.

۳. دیدگاه آیت الله خامنه ای علیه السلام درباره ی کرامت، خانواده و نقش اجتماعی زن

مطالعه ی بیانات رهبر شهید نشان می دهد که ایشان سه سطح تحلیلی برای زن ترسیم می کند:

۱-۳. کرامت ذاتی و هویت انسانی

برخلاف جوامع غربی که به تقسیمات جنسیتی رایج در جامعه توجه می شود (هیوود، ۱۳۷۹، ص ۳۰) و سرگرمی های لذت بخش خارج از منزل و ارضای خواسته های تن و روح، از جمله عوامل مشوق زنان در خودداری از مادری می باشد

(منصور نژاد، ۱۳۸۱، ص ۲۴۷-۲۴۸)، رهبری شهید، در سخنرانی ۱۳۹۲ و ۱۳۸۸ کرامت زن را مستقل از جنسیت معرفی می کند و می گوید که «زن در درجه ی اول انسان است نه جنس» (امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از مداحان، ۱۳۹۲/۰۲/۱۱، <https://khl.ink/f/22443>؛ امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از بانوان قرآن پژوه کشور، ۱۳۸۸/۰۷/۲۸، <https://khl.ink/f/8259>). این گزاره هم راستا با آیه ی ۷۰ اسراء است.

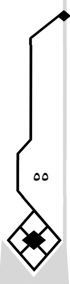
۲-۳. خانواده محوری و نقش های تکمیلی

رهبر شهید خانواده را مهم ترین میدان تحقق هویت زن دانسته اند، نه به معنای محدودیت، بلکه به عنوان کانونی که عواطف، اخلاق و تمدن انسانی در آن شکل می گیرد (امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از بانوان نخبه، ۱۳۹۰/۳/۱، <https://khl.ink/f/12518>؛ امام خامنه ای، حقوق اجتماعی زن در نگاه اسلام، ۱۳۹۷/۱۱/۱، <https://khl.ink/f/41459>؛ امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از زنان، ۱۳۷۶/۷/۳۰، <https://khl.ink/f/2859>). این رویکرد ادامه ی معنای آیه ی ۲۱ روم است. از دیدگاه آیت الله خامنه ای علیه السلام «زن و مرد دارای وظایف و مسئولیت های مشترک و نیز اختصاصی هستند که به شدت عادلانه و متوازن تنظیم شده است، باید به دقت شناخته شود و تبلیغ گردد. باید به وظایف زنان و مردان باهم اشاره شود؛ نه اینکه سنگینی کفه ی ترازو همیشه به سمت زنان باشد و به مردان، حقوقشان و به زنان، وظایفشان گفته شود» (امام خامنه ای، بیانات رهبر

انقلاب، ۱۳۷۵/۵/۹، <https://farsi.khamenei.ir>). چنانچه خداوند فرموده است: «وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ؛ مانند همان [وظایفی] که بر عهده‌ی زنان است، به‌طور شایسته، به نفع آنان [بر عهده‌ی مردان] است» (بقره، ۲۲۸). «عدم نظارت پدر و حفظ نکردن جایگاه پدر موجب می‌شود که تمام بارها بر دوش زن باشد و در این میان، مادر و فرزندان آسیب‌های جبران‌ناپذیری را متحمل می‌شوند؛ اتفاقی که هم‌اکنون غرب با آن دست‌به‌گریبان است و از عوارض جنبش فمینیسم است» (روح‌افزا، ۱۳۹۱، ص ۱۲۴۱).

۳-۳. نقش اجتماعی، تمدنی و گفتمان‌سازی

رهبر شهید مشارکت اجتماعی زن را ضروری می‌دانند اما بر ظرفیت‌های زنانه به‌عنوان مزیت تمدنی تأکید دارند (امام خامنه‌ای، پیام به کنگره‌ی هفت هزار زن شهید کشور، ۱۳۹۱/۱۲/۱۶، <https://khl.ink/f/22138>؛ امام خامنه‌ای، دیدار زنان نماینده در مجلس با رهبر انقلاب، ۱۳۸۰/۷/۱۴، <https://khl.ink/f/18675>؛ امام خامنه‌ای، حقوق اجتماعی زن در نگاه اسلام، ۱۳۹۷/۱۱/۱، <https://khl.ink/f/41459>؛ امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از مداحان، ۱۳۸۴/۵/۵، <https://khl.ink/f/3298>؛ امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از بانوان فرهیخته‌ی حوزوی و دانشگاهی، ۱۳۹۲/۲/۲۱، <https://khl.ink/f/22536>؛ امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از پرستاران، ۱۳۷۰/۸/۲۲، <https://khl.ink/f/2511>). در اینجا تأکید بیشتر بر کارکردهای

اجتماعی و تمدنی است، نه فقط جایگاه فردی.

۴. تحلیل تطبیقی قرآن کریم و دیدگاه رهبر شهید

۴-۱. نقاط اشتراک در تبیین منزلت زن

بررسی آموزه‌های قرآنی و بیانات آیت الله خامنه‌ای رحمته‌الله نشان می‌دهد که در تبیین جایگاه و منزلت زن، همگرایی‌های مهمی وجود دارد که می‌توان آن‌ها را در چند محور اساسی دسته‌بندی کرد.

نخستین محور، اصل کرامت انسانی زن است. قرآن کریم با تأکید بر اصل کرامت ذاتی انسان، زن و مرد را در برخورداری از ارزش انسانی، برابر معرفی می‌کند. آیاتی همچون «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» نشان می‌دهد که کرامت انسانی شامل همه‌ی انسان‌ها، بدون تمایز جنسیتی، است. در بیانات آیت الله خامنه‌ای رحمته‌الله نیز بارها بر این اصل تأکید شده و زن به عنوان انسانی دارای کرامت، استعداد و توانایی‌های گسترده معرفی می‌شود که باید فرصت شکوفایی این ظرفیت‌ها برای او فراهم گردد.

محور دوم، نقش بنیادین زن در نهاد خانواده است. در قرآن کریم، خانواده به عنوان مهم‌ترین بستر آرامش و تکامل انسانی معرفی شده و زن در این ساختار جایگاهی اساسی دارد. مفهوم «مودّت و رحمت» در آیات مربوط به زندگی مشترک، نشان‌دهنده‌ی اهمیت نقش عاطفی و تربیتی زن در پایداری خانواده است. در گفتمان آیت الله خامنه‌ای رحمته‌الله نیز خانواده به عنوان هسته‌ی اصلی جامعه اسلامی مطرح می‌شود و زن در شکل‌گیری و پایداری آن نقشی محوری دارد.

محور سوم، پذیرش نقش اجتماعی زن در کنار نقش خانوادگی است. قرآن کریم با ذکر نمونه‌هایی از زنان فعال و تأثیرگذار، همچون حضرت مریم علیها السلام و ملکه‌ی سبا، نشان می‌دهد که زنان می‌توانند در عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی نیز نقش آفرین باشند. در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای رحمته الله علیه نیز حضور اجتماعی زنان در حوزه‌های علمی، فرهنگی و اجتماعی مورد تأکید قرار گرفته و مشارکت فعال آنان در پیشرفت جامعه ضروری دانسته شده است.

در مجموع، هر دو منبع بر الگویی تأکید دارند که در آن زن از یک سودااری کرامت انسانی و حقوق اساسی است و از سوی دیگر می‌تواند در چارچوب ارزش‌های اسلامی در عرصه‌های مختلف اجتماعی نقش آفرین باشد.

۴-۲. نقاط افتراق در نوع تبیین و تأکیدها

با وجود همگرایی‌های یادشده، میان تبیین قرآنی و گفتمان معاصر درباره‌ی جایگاه زن تفاوت‌هایی نیز مشاهده می‌شود که بیشتر به تفاوت در سطح بیان و نوع کارکرد این دو حوزه مربوط است.

نخستین تفاوت به سطح کلی یا جزئی بودن بیان مربوط می‌شود. قرآن کریم غالباً مفاهیم بنیادین را در قالب اصول کلی بیان می‌کند و کمتر وارد جزئیات ساختارهای اجتماعی می‌شود. در مقابل، بیانات آیت‌الله خامنه‌ای رحمته الله علیه غالباً در مواجهه با مسائل اجتماعی و فرهنگی معاصر مطرح شده و به همین دلیل گاهی مصادیق عینی‌تری از نقش اجتماعی زنان ارائه می‌دهد.

دومین تفاوت به زمینه‌ی تاریخی و اجتماعی طرح مباحث مربوط می‌شود. آیات قرآن کریم در بستر جامعه‌ی صدر اسلام نازل شده‌اند، درحالی‌که بیانات رهبر شهید در شرایط اجتماعی و فرهنگی جهان معاصر و در مواجهه با گفتمان‌های مختلف درباره‌ی زن بیان شده‌اند. ازاین‌رو، درگفتمان معاصرگاه تأکید بیشتری بر موضوعاتی همچون مشارکت اجتماعی زنان، پیشرفت علمی و نقش آنان در تمدن‌سازی اسلامی دیده می‌شود.

تفاوت سوم به نوع صورت‌بندی مفهومی مباحث بازمی‌گردد. در متون دینی مفاهیم غالباً در قالب تعابیر ارزشی و هنجاری بیان می‌شوند، درحالی‌که در گفتمان فکری معاصر تلاش می‌شود این مفاهیم در قالب چارچوب‌های تحلیلی و نظری بازخوانی شوند. به همین دلیل در تحلیل‌های معاصر درباره‌ی جایگاه زن، صورت‌بندی‌های مفهومی منظم‌تری مشاهده می‌شود.

۳-۴. نقد و ارزیابی تحلیلی

تحلیل تطبیقی آموزه‌های قرآنی و بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (ع) درباره‌ی منزلت زن نشان می‌دهد که این دو منبع در اصول بنیادین همسو هستند، اما بررسی دقیق‌تر این مقایسه نیازمند توجه به برخی ملاحظات تحلیلی است.

نخست آنکه بسیاری از مفاهیم مطرح در قرآن کریم، مانند کرامت، تقوا و زوجیت، مفاهیمی عام و فراتاریخی هستند. ازاین‌رو، تبدیل این مفاهیم به الگوهای اجتماعی مشخص مستلزم نوعی تفسیر و اجتهاد مفهومی است.

در نتیجه، بخشی از تحلیل‌های ارائه شده درباره‌ی نقش اجتماعی زن در جوامع اسلامی را می‌توان حاصل تلاش برای تطبیق این اصول کلی با شرایط اجتماعی دانست.

دوم آنکه میان متن وحیانی و گفتمان اجتماعی معاصر تفاوتی در سطح کارکرد وجود دارد. قرآن کریم بیشتر به بیان اصول ارزشی و هنجاری می‌پردازد، در حالی که بیانات آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام غالباً در مقام تبیین کاربرد این اصول در شرایط فرهنگی و اجتماعی معاصر مطرح شده است. توجه به این تفاوت می‌تواند به درک دقیق‌تر رابطه‌ی میان آموزه‌های دینی و تبیین‌های اجتماعی کمک کند.

سوم آنکه مدل تحلیلی سه سطحی کرامت که در این پژوهش برای توضیح جایگاه زن مطرح شده است، نوعی صورت‌بندی مفهومی در چارچوب پژوهش حاضر به شمار می‌آید. هرچند این مدل می‌تواند به فهم منظم‌تر ابعاد مختلف منزلت زن کمک کند، اما لازم است در پژوهش‌های بعدی نیز مورد بررسی و ارزیابی قرار گیرد تا میزان کارآمدی آن در تحلیل متون دینی و اجتماعی روشن‌تر شود.

براین اساس می‌توان گفت مهم‌ترین چالش نظری در مطالعات مربوط به جایگاه زن در اندیشه‌ی اسلامی، نحوه‌ی پیوند دادن اصول ثابت دینی با شرایط متغیر اجتماعی است؛ مسئله‌ای که توجه به آن می‌تواند زمینه‌ساز پژوهش‌های عمیق‌تر در این حوزه باشد.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل تطبیقی منزلت و نقش زن در قرآن کریم و بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (ره) با تأکید بر مفهوم کرامت، خانواده و مشارکت اجتماعی انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در هر دو منبع، اشتراکات بنیادی در مبانی انسان‌شناختی وجود دارد و کرامت ذاتی زن به عنوان اصلی اساسی مورد تأکید قرار گرفته است. براساس آموزه‌های قرآنی، زن و مرد در اصل انسانیت و برخورداری از کرامت الهی مشترک‌اند و این اصل مبنای بسیاری از حقوق و مسئولیت‌های اجتماعی آنان به شمار می‌آید. در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (ره) نیز همین اصل به عنوان پایه‌ای برای تبیین جایگاه زن در خانواده و جامعه مورد توجه قرار گرفته است.

در عین حال، بررسی تطبیقی نشان می‌دهد که تفاوت‌های موجود میان این دو حوزه بیشتر در سطح کارکردی و اجتماعی قابل مشاهده است. قرآن کریم غالباً اصول و مبانی کلی را در قالب گزاره‌های هدایتی بیان می‌کند، در حالی که بیانات معاصر، با توجه به شرایط اجتماعی و چالش‌های فرهنگی زمانه، بیشتر به تبیین مصادیق عینی و کاربردی این اصول در جامعه امروز می‌پردازد. از این رو، تفاوت‌های مشاهده شده را می‌توان ناشی از تفاوت در سطح بیان و اقتضائات تاریخی و اجتماعی دانست، نه اختلاف در مبانی نظری.

براساس تحلیل انجام شده، مدل سه سطحی کرامت شامل «کرامت ذاتی»، «کرامت خانوادگی» و «کرامت اجتماعی» می‌تواند به عنوان چارچوبی نظری برای

مطالعه‌ی تطبیقی جایگاه زن در متون دینی و گفتمان‌های معاصر مورد استفاده قرار گیرد. این مدل امکان می‌دهد تا پیوند میان اصول قرآنی و تبیین‌های اجتماعی معاصر به صورت منسجم‌تر تحلیل شود.

در مجموع، می‌توان گفت گفتمان ارائه شده در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (ره) در امتداد مبانی قرآنی قرار دارد، اما با توجه به مسائل و نیازهای جهان معاصر، بُعد اجتماعی و تمدنی آن پررنگ‌تر شده است. بر این اساس، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با بهره‌گیری از این چارچوب تحلیلی، به بررسی تطبیقی دیدگاه‌های دیگر اندیشمندان اسلامی درباره‌ی جایگاه زن پرداخته و امکان‌های جدیدی برای فهم و تبیین نقش زنان در جوامع اسلامی معاصر فراهم آورند.

منابع و مآخذ

۱. قرآن کریم (۱۳۷۸). ترجمه‌ی مهدی الهی قمشه‌ای، قم: مؤسسه‌ی چاپ و نشر الهادی.
۲. خامنه‌ای، سید علی، دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله العظمی خامنه‌ای: www.farsi.khamenei.ir
۳. روح افزا، فرشته (۱۳۹۱). مجموعه مقالات سومین نشست و اندیشه‌های راهبردی زن و خانواده: مقایسه خانواده در اسلام و غرب. تهران: پیام عدالت.
۴. طباطبایی، سید محمد حسین (۱۳۷۴). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۵. منصور نژاد، محمد (۱۳۸۱). مسأله‌ی زن، اسلام و فمینیسم. تهران: نشر برگ زیتون.
۶. هیوود، آندرو (۱۳۷۹). درآمدی بر ایدئولوژی‌های سیاسی. ترجمه‌ی محمد رفیعی مهرآبادی، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.